

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.9.58](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.9.58)

УДК 657.424

О. Ф. Ярмолук,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту, Житомирський національний агроекологічний університет, Житомир, Україна
ORCID ID: 0000-0002-0876-457X*

О. М. Дмитренко,

*к. е. н., доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту, Житомирський національний агроекологічний університет, Житомир, Україна
ORCID ID: 0000-0001-5335-3633*

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

O. F. Yarmoliuk

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Accounting, Taxation and Audit, Zhytomyr National Agroecological University, Zhytomyr, Ukraine

O.M. Dmytrenko

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Accounting, Taxation and Audit, Zhytomyr National Agroecological University, Zhytomyr, Ukraine

FEATURES OF IDENTIFICATION OF CAPITAL INVESTMENTS IN ACCOUNTING

У статті досліджено поняття капітальних інвестицій з урахуванням положень міжнародних та вітчизняних стандартів обліку та інших нормативно-правових документів. Встановлено розбіжності у трактуванні сутнісних характеристик капітальних інвестицій законодавчими документами та різними науковцями, що ускладнює ідентифікацію цього поняття в обліку. Систематизовано дефініції, що розкривають економічну сутність капітальних інвестицій в залежності від стадії їх виконання та набутого змісту на окремих етапах обліково-інформаційного забезпечення, запропоновано їх використання в якості ключових критеріїв визнання в обліку. Розроблено алгоритм визнання капітальних інвестицій в обліку, що передбачає послідовну їх ідентифікацію з моменту набуття операцією ознак інвестиційної діяльності та наступним послідовним розподілом вкладень за окремими групами довгострокових немонетарних активів до заключного їх завершення. Для кожного виду об'єкта капітального інвестування запропоновано методіку використання індивідуальних ознак, які враховують матеріальність форми, право та мету утримання, завершеність процесу інвестування на визначену дату та стратегічні рішення про подальші дії щодо об'єкта. Визначено корисність застосування алгоритму ідентифікації у прийнятті обґрунтованих управлінських рішень щодо здійснення капітального інвестування в окремі об'єкти та формуванні професійних суджень щодо облікового визнання капітальних вкладень.

Theme actuality. The ambiguity of the capital investments interpretation in tax and financial accounting, the lack of a definite concept in international practice cause inconsistency of the

essential identification of this category in national accounting standards which negatively affects the processes of accounting and information support of investment process management in the enterprise. The purpose of the study is to generalize theoretical approaches for the interpretation of the concept of "capital investment" as well as to systematize the main criteria for their recognition in order to develop an algorithm for identifying the capital investment among the objects of accounting.

Research methodology. Methods of induction and deduction, logical method, methods of grouping and theoretical generalization were the basis for the recognition of the concept of "capital investment" and the criteria for its identification in accounting. The monographic method was used to present the results of the study.

Research results. The concept of capital investments is studied taking into account the provisions of international and domestic accounting standards and other regulatory documents. The definitions that reveal the economic essence of capital investments depending on the stage of their implementation and the acquired content at certain stages of accounting and information support are systematized. It is proposed to use these definitions as key criteria for recognition in accounting.

The scientific novelty of the research results is the development of an algorithm for recognizing capital investments in accounting which provides their sequential identification from the moment of acquisition by the operation the signs of investment activity and the subsequent consecutive distribution of investments by separate groups of long-term non-monetary assets until their final completion. For each type of capital investment object, a method of using individual features is proposed. This method takes into account the materiality of the form, right and purpose of maintenance, completion of the investment process on a certain date and strategic decisions on further actions on the object.

The practical significance of the research results is that the practical implementation of the developed algorithm will facilitate the adoption of sound management decisions on capital investment into the individual objects and will help to form qualified professional judgments of the accounting recognition of capital investments.

Ключові слова: капітальні інвестиції; капітальні вкладення; ідентифікація; критерії визнання; алгоритм.

Keywords: capital investments; identification; recognition criteria; algorithm.

Постановка проблеми. Капітальні інвестиції відіграють важливу роль в системі забезпечення ефективного функціонування підприємства. Вони сприяють розв'язанню практично всіх стратегічних та значної частини поточних завдань розвитку підприємства, а саме: забезпечують доступ до сучасних технологій, допомагають у формуванні та розширенні виробничого потенціалу, сприяють оптимізації структури активів та капіталу, реалізації інноваційної політики та стратегічних цілей розвитку, рішенню задач соціального розвитку підприємства, зростанню його ринкової вартості.

Капітальні інвестиції в Україні спрямовуються переважно у матеріальні активи. За даними державної служби статистики у 2019 році інвестиції в матеріальні та нематеріальні активи становили відповідно 563573,1 млн. грн. (або 96,4 %) та 20875,5 млн. грн. (3,6 %). При цьому значна частина капіталовкладень у матеріальні активи – це інвестиції в машини, обладнання та інвентар (34,0%), інженерні споруди (22,6%) та нежитлові будівлі (15,4 %). Головними джерелами фінансування капітальних інвестицій є власні кошти підприємств і організацій (65,4 %) та кредити банків і позики (10,8%), у той же час як кошти місцевих та державних бюджетів сукупно складають лише 14% [11]. Отже, підприємства, здійснюючи значні капіталовкладення в довгострокові активи, потребують прозорого механізму відображення їх в обліку та побудови дієвої системи аналізу та внутрішнього контролю за їх виконанням.

Неоднозначність у трактуванні капітальних інвестицій в податковому та бухгалтерському обліку, відсутність чітко визначеного поняття «капітальних інвестицій» у міжнародній практиці спричиняє неузгодженість сутнісної ідентифікації цієї категорії у національних стандартах обліку, що негативно впливає на процеси обліково-інформаційного забезпечення управління інвестиційними процесами на підприємстві. Саме тому виникає потреба у розробці критеріїв та процедур ідентифікації капітальних інвестицій в бухгалтерському обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Капітальні інвестиції є об'єктом дослідження таких провідних вчених-економістів: О.С. Гавриловського [1], А.Ф. Гуменюк [2], Я.О. Измайлова [4], Я.Д. Крупки, С.В. Питель, І.В. Мельничука [6], П. Кузьмовича [7], Т.П. Остапчук [10], Ю.В. Подмешальської, С.В. Мельник [13], Т.В. Радевич [16], С.В. Рилєєва [17], С.М. Семенової [18], Н.В. Сергєєвої [19] та інших. Автори у своїх працях розглядають сутнісні характеристики капітальних інвестицій, формують класифікаційні ознаки, визначають організаційно-методичні аспекти обліку таких активів. Проте у бухгалтерів досі виникають певні труднощі з ідентифікацією капітальних інвестицій, оскільки деякі норми щодо їх визнання не прописані у законодавчих документах, а в науковій літературі різняться між собою. Тож питання побудови алгоритму процедури визнання капітальних інвестицій в обліку за ключовими ознаками залишається актуальним.

Постановка завдання. Дослідження спрямоване на узагальнення теоретичних підходів до трактування поняття «капітальні інвестиції», визначення та систематизацію основних критеріїв їх визнання з метою представлення алгоритму проведення процесу ідентифікації капітальних інвестицій серед об'єктів бухгалтерського обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Залучення капітальних інвестицій потребує сприятливого інвестиційного клімату та побудови дієвого механізму управління ними, невід'ємною складовою якого є прозоре інформаційне забезпечення, що формується у системі бухгалтерського обліку підприємства на підставі міжнародних та національних стандартів обліку й звітності та податкового законодавства.

У міжнародній практиці облік та звітність інвестиційної діяльності підприємства регламентується низкою стандартів [8], а саме: МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів», МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу», МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» тощо, проте переважна їх більшість визначає особливості фінансового інвестування у монетарні активи.

Зокрема, МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» зазначає, що інвестиційною є діяльність від придбання і продажу довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів [8]. Проте визначення «капітальних інвестицій» у міжнародних стандартах обліку відсутнє взагалі. Разом із тим, є ціла низка документів, які регламентують порядок розкриття інформації в обліку та звітності щодо здійснення господарських операцій, пов'язаних із об'єктами капітального інвестування: інвестиційною нерухомістю, капітальним будівництвом, основними засобами, нематеріальними активами, біологічними та кваліфікаційними активами тощо (табл. 1).

Таблиця 1.

Об'єкти, в які можуть здійснюватись капітальні інвестиції за стандартами обліку

Об'єкт обліку	НП(С)БО	МСБО
<i>Об'єкти обліку, у які здійснюється капітальне інвестування</i>		
Інвестиційна нерухомість	П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість»	МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість»
Основні засоби (придбання, капітальне будівництво*)	П(С)БО 7 «Основні засоби»	МСБО 16 «Основні засоби»
Інші необоротні матеріальні активи		
Біологічні активи* (довгострокові і незрілі)		
Нематеріальні активи	П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»	МСБО 38 «Нематеріальні активи»
Кваліфікаційні активи	П(С)БО 31 «Фінансові витрати»	МСБО 23 «Витрати на позики»
<i>* з них об'єкти обліку, що не визнаються капітальними інвестиціями</i>		
Біологічні активи (поточні)	П(С)БО 30 «Біологічні активи»	МСБО 41 «Сільське господарство»
Будівництво	П(С)БО 18 «Будівельні контракти»	МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами»

Джерело: узагальнено авторами

МСБО 16 «Основні засоби» розкриває інформацію про стан інвестицій в основні засоби та зміни, що відбуваються у таких інвестиціях [8]. Але у стандарті немає рекомендацій щодо облікового визнання інвестицій капітальними, відсутня у ньому й відповідь на запитання, яким чином слід відображати у бухгалтерському обліку витрати на капітальний ремонт об'єкта основних засобів. За МСБО 16 подальші витрати, пов'язані з об'єктом основних засобів, додаються до вартості необоротного активу, якщо існує ймовірність одержання майбутніх економічних вигід та їх можна вірогідно оцінити. При цьому витрати на періодичне обслуговування об'єкта не відображаються у балансовій вартості об'єкта основних засобів.

У МСБО 38 «Нематеріальні активи» чітко не визначено, що придбані або створені нематеріальні активи є об'єктами капітального інвестування. Окрім того стандартом прописано, що подальші видатки (понесені після первісного визнання придбаного нематеріального активу) лише в рідкісних випадках визнаються у балансовій

вартості активу. Як правило, такі видатки знаходять своє відображення у прибутку чи збитку в тому періоді, коли вони понесені, оскільки їх важко відокремити від видатків на розвиток бізнесу в цілому [8].

Відповідно до МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість» нерухоме майно визнається інвестиційним, якщо утримується власником або орендарем за договором фінансової оренди для отримання орендних платежів або збільшення вартості капіталу, а не з метою продажу, використання у виробництві чи при постачанні товарів, при наданні послуг чи для адміністративних цілей [8]. Тобто нерухомість вважається інвестиційною, якщо вкладення здійснюються в засоби з метою надання в оренду.

МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами», що прийшов на зміну раніше діючого МСБО 11 «Будівельні контракти», не розглядає питання від виконання договорів з клієнтами, пов'язаних із МСБО 16 «Основні засоби» або МСБО 38 «Нематеріальні активи». Будівництво стандарт розглядає не як складову капітального інвестування (для замовника), а як звичайну діяльність підрядника.

МСБО 41 «Сільське господарство», який хоч і стосується біологічних активів, проте не застосовується до основних об'єктів капіталовкладень - землі, багаторічних насаджень, основного стада, нематеріальних активів, пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю. Зазначені об'єкти регламентуються основними положеннями МСБО 16 «Основні засоби» та МСБО 38 «Нематеріальні активи».

Таким чином, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку не визнають капітальні інвестиції окремими об'єктами бухгалтерського обліку та не дають деталізованої інформації про їх елементи, а розглядають їх як передумову та складову формування первісної вартості об'єкта під час будівництва, виготовлення, придбання або поліпшення матеріального чи нематеріального довгострокового активу внаслідок інвестування.

Проаналізуємо, яким же чином регламентується облік інвестиційної діяльності в Україні. За Законом України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний та екологічний ефект [15]. За цим же нормативним документом інвестиції, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік, здійснюються у формі капітальних вкладень [15].

У Податковому кодексі України інвестиції – це господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно [12]. При цьому капітальними інвестиціями визнано господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм Податкового Кодексу [12, ст. 14.1.18].

Отже, Закон України «Про інвестиційну діяльність» трактує капітальні вкладення лише як інвестиції в основні засоби. Податковий Кодекс розглядає капітальні інвестиції не як цінності, що вкладаються підприємством, а як господарську операцію з придбання активу, який в майбутньому підлягатиме амортизації. Разом із тим, у даному визначенні відсутня кінцева мета інвестування – отримання економічних вигод від придбання об'єкта інвестування, одночасно, інвестиційні активи представлені лише трьома видами – основними засобами, нематеріальними активами, об'єктами нерухомості, хоча під це визначення підпадають й інші необоротні матеріальні активи та довгострокові біологічні активи.

Неоднозначність поняття «капітальні інвестиції» простежується і в інших нормативно-правових документах. Окрім поняття «капітальні інвестиції» у законодавстві використовуються й інші поняття та терміни, зокрема: «капітальні вкладення», «витрати на будівництво та капітальний ремонт», «незавершені капітальні інвестиції», «освоєні капітальні інвестиції» тощо (рис. 2).

Дефініції, у яких розкривається облікова сутність капітальних інвестицій

1. Капітальні вкладення

інвестиції у відтворення основних фондів та на приріст матеріально-виробничих запасів

Господарський кодекс України від 16.03.2003 р. №436-IV; Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. №1560 — XII.

2. Капітальні інвестиції

інвестиції у придбання або виготовлення, будівництво, реконструкцію, модернізацію, придбання, створення власними силами для власного використання матеріальних і нематеріальних активів, що амортизуються; витрати, пов'язані з поліпшенням об'єкта, яке призводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первинно очікуваних від використання об'єкта, і на суму яких збільшується первинна вартість таких активів

Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI; Про затвердження форм державних статистичних спостережень зі статистики капітальних інвестицій, основних засобів та будівництва: Наказ Державного комітету статистики України від 24.10.2013 р. №321; Національний стандарт №3 «Оцінка цілісних майнових комплексів»: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2006 р. №1655; Положення стандарт бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. №92; Методика розрахунку індексу капітальних інвестицій: Наказ Держкомстату України від 25.12.2009 р. №494.

3. Незавершені капітальні інвестиції

незавершені на дату балансу капітальні інвестиції в необоротні активи на будівництво, реконструкцію, модернізацію (поліпшення, які збільшують первісну (переоцінену) вартість необоротних активів)), виготовлення, створення, вирощування, придбання об'єктів основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів тощо

Положення по інвентаризації активів і зобов'язань від 02.09.2014 р. №879; Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. №433; НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73; Положення стандарт бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. №242; Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку фінансових витрат: Наказ Міністерства фінансів України від 01.11.2010 р. №1300; Положення стандарт бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати»: Міністерства фінансів України від 28.04.2006 р. №415

4. Капітальні інвестиції, як витрати

витрати на придбання, створення, будівництво матеріальних і нематеріальних необоротних активів, їх доставку, установку, монтаж з метою введення в експлуатацію, а також витрати на капітальний ремонт, що можуть бути ідентифіковані з окремою замортизованою частиною (компонентом) основних засобів, та якщо ремонтні роботи приводять до збільшення очікуваних майбутніх вигод від об'єкта основних засобів

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкція про його застосування: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291; Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: Наказ Міністерства фінансів України від 30.09.2003 р. №561.

5. Освоєні капітальні інвестиції

освоєні у звітному періоді капітальні інвестиції у нефінансові активи, які були придбані або створені для власного використання зі строком служби більше одного року, включаючи невироблені активи (землю, авторські права, ліцензії, патенти, гудвіли тощо), витрати, пов'язані з поліпшенням об'єкта, що призводять до збільшення його строку служби або виробничої потужності, та витрати на будівництво житла для подальшого продажу/передачі

Роз'яснення щодо форм державного статистичного спостереження №2-інвестиції (річна) «Звіт про капітальні інвестиції, вибуття й амортизацію активів» та №2-інвестиції (квартальна) «Звіт про капітальні інвестиції»: Роз'яснення Державної служби статистики України від 21.07.2017 р. №17.4-12/15.

Рис. 1. Основні дефініції, що розкривають зміст капітальних інвестицій в нормативно-правових документах України та узагальнені критерії їх визнання

Джерело: узагальнено авторами

Переважає більшість вітчизняних нормативно-правових документів з відображення капітальних інвестицій в обліку та звітності підкреслює їх «незавершеність». Капітальна інвестиція, набуваючи ознак

«завершеності» об'єкта, переходить до первісної вартості активу, прийнятого на баланс. Зазначений принцип відображення капітальних інвестицій закріплений і у П(С)БО 31 «Фінансові витрати» [14], який до кваліфікаційних активів зараховує: незавершені капітальні інвестиції; будівництво приміщень, будинків, споруд, виготовлення та монтаж устаткування, розробку нематеріальних активів, вирощування багаторічних насаджень, що тривають; незавершені добудову, реконструкцію, реставрацію та інше поліпшення інвестиційної нерухомості тощо. Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку фінансових витрат підкреслено, що капіталізація фінансових витрат припиняється після завершення робіт зі створення кваліфікаційного активу, а саме – після введення в експлуатацію основних засобів забудовником; введення в експлуатацію основних засобів і нематеріальних активів, які створювались на підприємстві; завершення підрядником виконання робіт за будівельним контрактом і т.ін.

Таким чином, ознака «незавершеності» капітальних інвестицій свідчить про незакінченість господарської операції та неоприбуткування об'єкта капіталовкладень на визначену дату.

Ще одна категорія, що систематично використовується у законодавстві для визнання капітальних інвестицій, є «витрати» на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів. Проте деякі науковці [3, с.4; 13, с. 163; 16, с. 67] вважають недоречним застосування терміну «витрат» у капітальному інвестуванні.

У НП(С)БО 1 [9] «витрати» визначено як зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу. Капітальні інвестиції, на відміну від поточних витрат, здійснюються на підприємстві з метою створення чи поліпшення активів, використання яких у майбутньому приведе до отримання економічних вигод, приросту капіталу. Витрачені цінності (грошові, нематеріальні, майнові, трудові тощо) формують первісну вартість об'єкта капітальних інвестицій і надалі капіталізуються, оскільки вартість введених в експлуатацію необоротних активів поступово зараховується до складу витрат підприємства у розмірі нарахованої амортизації впродовж терміну їх корисного використання.

Разом з тим, ті затрати, що не підлягають подальшій капіталізації, наприклад, ремонти для підтримки об'єкта основних засобів у робочому стані й отримання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання, накопичуються у складі витрат підприємства. Якщо ж проведені ремонтні роботи або інші поліпшення спрямовані на підвищення техніко-економічних можливостей об'єкта та збільшують економічні вигоди (навіть шляхом збільшення очікуваного строку корисного використання об'єкта, у який інвестуються кошти, або за рахунок збільшення кількості, якості продукції, послуг, що випускаються таким об'єктом), тоді це – капітальні інвестиції, а не витрати.

Найбільш вдало розкриває особливості та характеристики капітальних інвестицій поняття «капітальні вкладення». Термін «інвестиція» походить від латинського «invest», що означає «одягати», «вкладати», а дослівно з англійської мови (investment) і німецької (investition) – «капітальні вкладення» або «інвестиції».

Саме таке поняття «капітальні вкладення» існувало ще за радянських часів та використовувалось в обліковій практиці до 1 січня 2000 року, замінюючи термін «капітальні інвестиції». Застосування терміну «капітальні вкладення» у господарській діяльності підприємств за адміністративно-командної економіки зумовлювалось тим, що інвестиційна діяльність у ті часи спрямовувалась переважно на поліпшення матеріально-технічної бази (основних фондів) з метою збільшення обсягів виробництва, при цьому про досягнення соціально-економічного та екологічного ефектів від інвестування не йшлося взагалі. В умовах ринкової економіки капітальні інвестиції – це не лише вкладення в основні фонди. На відміну від споживчих інвестицій, які передбачають вкладення коштів у засоби лише з метою довгострокового користування ними, капітальні інвестиції – це вкладення цінностей у необоротні активи з метою одержання прибутку (доходу) або досягнення соціального та екологічного ефекту. Отже, для характеристики капітальних інвестицій доцільно застосовувати критерії, подібні до визнання активів.

Проблема відсутності чітких критеріїв визнання капітальних інвестицій діючим законодавством формує широке поле для їх обговорення та наукового обґрунтування дослідниками. У табл. 2 представлено ключові ознаки та терміни, які вкладали науковці у визначення поняття «капітальні інвестиції» в своїх працях.

Таблиця 2.

Систематизація поглядів авторів щодо основних термінів, які розкривають поняття «капітальні інвестиції»

№ з/п	Автор	Ключові терміни при визнанні капітальних інвестицій						
		вкладення	витрати	активи	цінності (кошти та ресурси)	отримання прибутку, економічних вигод у майбутньому, приріст капіталу	відтворення і поліпшення якісного стану необоротних активів	амортизація
1	Гавриловський О.С. [1, с.8-9]	+		+	+	+		
2	Гуменюк А.Ф. [2, с. 7]		+			+	+	
3	Ізмайлов Я.О. [4, с.193]	+	+		+	+		
4	Крупка Я.Д. [5, с.187]	+		+	+	+		
5	Крупка Я. Д., Питель С. В., Мельничук І. В. [6, с. 134]	+		+	+			
6	Кузьмович П. [7, с.22]				+	+	+	
7	Остапчук Т.П. [11, с.6]	+	+	+		+	+	
8	Подмешальська Ю.В., Мельник С.В. [13, с. 162]		+	+		+	+	
9	Радевич Т.В. [16, с. 68]	+		+		+	+	
10	Рилєєв С.В. [17]	+		+		+		
11	Семенова С.М. [18, с. 109]	+		+	+	+	+	
12	Сергєєва Н. В. [19, с. 52]	+		+	+	+		+

Джерело: систематизовано авторами

Переважна частина вітчизняних вчених-економістів поєднують витратний та ресурсний підходи при визначенні поняття «капітальні інвестиції», характеризуючи їх як «витрати» або як «вкладення» грошових коштів, майнових, інтелектуальних та інших цінностей (коштів, різноманітних ресурсів) на придбання, виготовлення, розширення, модернізацію чи реконструкцію основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних необоротних активів з метою одержання підприємством в майбутньому економічних вигод або іншого ефекту. Тобто інвестиція розглядається як процес вкладання капіталу у різних формах та як процес придбання і поліпшення реальних активів, включаючи засоби виробництва, це «витрати сьогодні», здійснені з метою одержання майбутньої вигоди.

Виходячи з проведеного дослідження сучасної нормативно-правової бази та поглядів науковців на розкриття ключових термінів, що визначають основні сутнісні характеристики капітальних інвестицій, вважаємо за доцільне взяти їх за основу при розробці уніфікованої процедури ідентифікації капітальних інвестицій в обліку.

Для побудови алгоритму визнання інвестицій намітимо послідовність дій, якої доцільно дотримуватись при здійсненні їх ідентифікації:

1. визначити приналежність здійснюваних операцій до інвестиційної діяльності підприємства;
2. обґрунтувати приналежність вкладень до капітального інвестування у довгострокові активи;
3. здійснити розподіл капітального інвестування за цільовим спрямуванням та напрямками інвестування;
4. розподілити капітальні вкладення за об'єктами капітального інвестування;
5. оцінити ступінь їх завершеності на момент складання фінансової звітності та спрогнозувати подальші дії щодо об'єкта капітального інвестування (рис. 2).

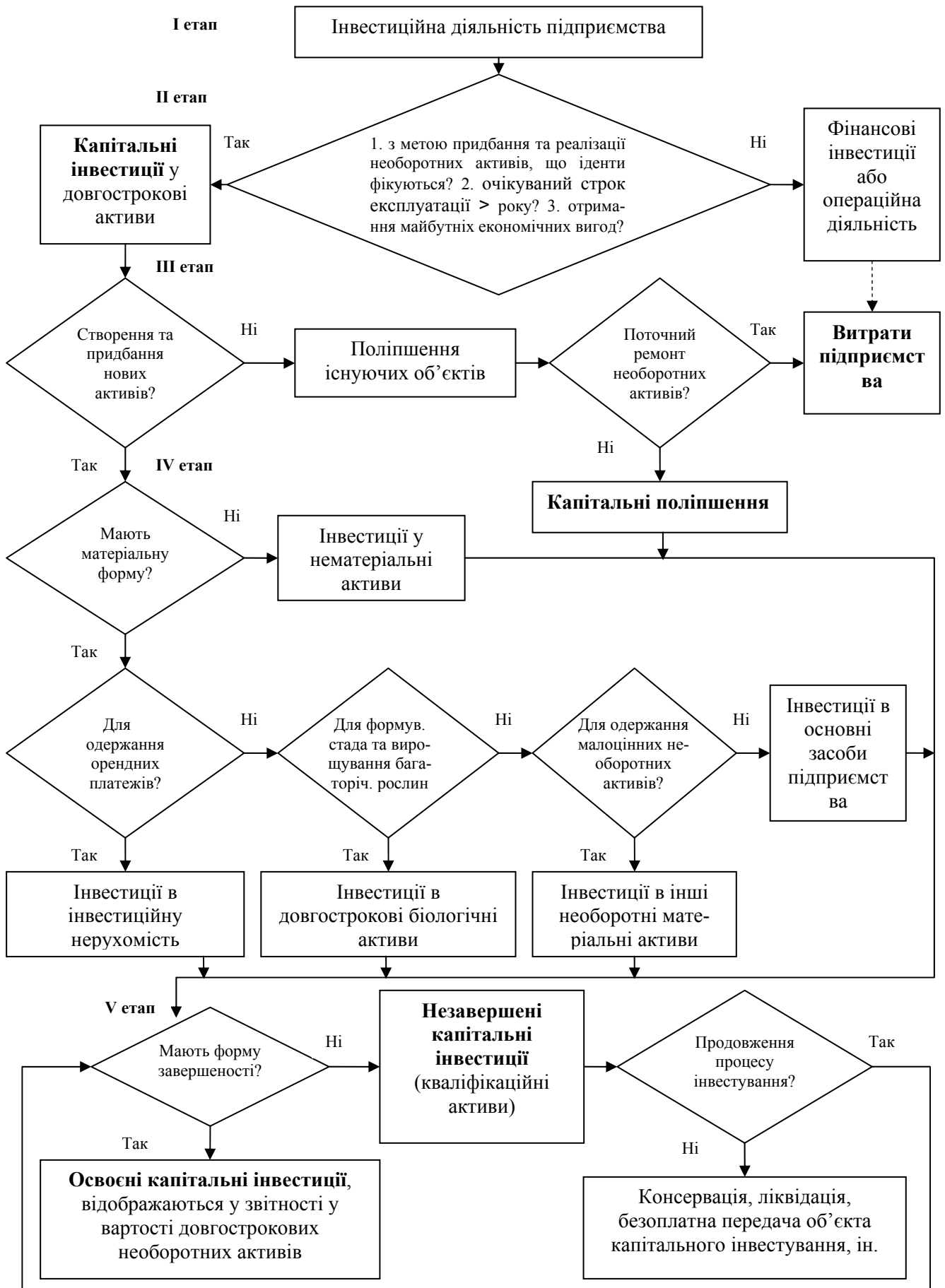

Рис. 2. Алгоритм ідентифікації капітальних інвестицій в обліку

Джерело: розроблено авторами

На першому етапі необхідно з'ясувати, чи належать заплановані господарські операції до інвестиційної діяльності підприємства. Для цього доцільно проаналізувати управлінські задачі, які ставляться суб'єктом господарювання щодо здійснюваної операції з вкладання цінностей, ресурсів або коштів, визначити очікувані строки корисної експлуатації об'єкта інвестування, впевнитися у можливості достовірного визнання вартості активу, одержання майбутнього економічного, соціального або екологічного ефекту, здатності контролювати процес його використання.

На другому етапі визначається приналежність інвестицій власне до капітальних. Якщо метою операції буде придбання, виготовлення, здача в оренду довгострокових немонетарних активів, які можна ідентифікувати в обліку, а в перспективі одержати економічну вигоду, прибуток або приріст капіталу, у такому випадку зазначена інвестиційна діяльність вважатиметься капітальним інвестуванням. У разі проведення господарських операцій, що передбачають придбання еквівалентів грошових коштів, корпоративних прав, цінних паперів, деривативів або інших фінансових інструментів на тривалий період (більше одного року), діяльність підприємства належатиме до довгострокового фінансового інвестування. Якщо ж придбані цінності не підлягатимуть подальшій капіталізації, а виконані роботи виконуватимуть функцію підтримання довгострокового об'єкта у робочому стані, не змінюючи його якісних характеристик, такі витрати належатимуть до операційної діяльності підприємства.

Подальшу ідентифікацію капітальних інвестицій (третій етап) вважаємо за доцільне здійснювати за цільовим спрямуванням та напрямками капітального інвестування. Наприклад, інвестиції у нове будівництво, створення, придбання, виготовлення, вирощування об'єктів капіталовкладень та інвестиції, спрямовані на капітальне поліпшення існуючих об'єктів, що включає у себе розширення, реконструкцію та переобладнання діючих потужностей за рахунок модифікації, модернізації, капітального ремонту, реконструкції, добудови, технічного переозброєння, впровадження ефективнішого технологічного процесу, дообладнання, заміни окремих частин обладнання тощо.

Проблеми розподілу витрат на поточні ремонти та капітальні поліпшення досить часто обговорюються в економічній літературі, адже лише окремими галузевими міністерствами затверджений орієнтовний перелік робіт, що належить до капітальних чи поточних ремонтів [21, с. 74]. Переважна більшість рішень про характер та ознаки ремонтних робіт здійснюється керівництвом за власним професійним судженням, виходячи з аналізу істотності витрат. Для спрощення процесу визнання капітальних поліпшень радимо створити на підприємстві комісію (за можливістю із залученням провідних фахівців), яка затверджуватиме та відповідатиме за розподіл таких витрат, а також розробити власний класифікатор ремонтів для об'єктів необоротних активів. Закріплені в обліковій політиці підприємства класифікатор та склад комісії значно спростять процедуру визнання вкладень капітальними інвестиціями та мінімізує ризик помилкового зарахування поточних витрат до складу капітальних.

Для подальшої ідентифікації капіталовкладень слід дотримуватись критеріїв визнання об'єкта інвестування у складі необоротних активів підприємства, розроблених окремими національними стандартами (положеннями) бухгалтерського обліку. Проте ми пропонуємо скористатись певною послідовністю застосування індивідуальних критеріїв для кожного виду об'єкта капітального інвестування, зокрема: матеріальність форми, право та мета утримання, завершеність процесу інвестування на визначену дату, рішення про подальшу інвестиційну діяльність щодо об'єкта.

Для визнання капітального інвестування у придбання або створення власними силами нематеріальних активів (наприклад, програмного забезпечення, баз даних, прав користування природними ресурсами, майном, прав на знаки для товарів і послуг, на об'єкти промислової власності, авторських та суміжних прав) обов'язково перевіряють можливість їх виокремлення в обліку та подальшого контролю за ними. Якщо нематеріальний актив створюється на підприємстві, доцільно перебачити порядок розподілу витрат на стадіях дослідження та капіталовкладень на стадіях розробки, послідовність їх зарахування до капітальних інвестицій, визначити статті витрат, що не є елементами вартості нематеріального активу.

Четвертий етап ідентифікації розпочинається із виділенням предметів матеріальної форми в інвестиційному процесі. Якщо говорити про капіталовкладення в об'єкти нерухомості, обов'язково потрібно визначити мету подальшого використання такого активу. Якщо існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому від використання нерухомості економічні вигоди у вигляді орендних платежів та/або збільшення власного капіталу, а її первісну вартість можливо достовірно визначити, тоді капітальне інвестування здійснюється в інвестиційну нерухомість. Поруч із загальними критеріями визнання інвестиційної нерухомості С. О. Сломчинська [20, с. 68] виділяє додаткові ознаки: проведену державну реєстрацію правочинів для набуття цивільного статусу нерухомості (земельних ділянок, будівель, споруд та деяких рухомих об'єктів); право встановлювати спосіб використання активу та фіксацію нерухомості у договорі оренди; невикористання у виробництві, для постачання товарів та надання послуг, адміністративних цілях або для продажу у ході звичайної діяльності тощо. Зазначені критерії слід використовувати підприємству для розмежування інвестиційної та операційної нерухомості у неподільних об'єктах для визначення вкладень, що здатні капіталізуватися, тобто збільшувати вартість об'єкта інвестиційної нерухомості та покращувати спочатку прийняті нормативні показники його функціонування.

Серед капітальних інвестицій окремою групою представлені витрати на придбання довгострокових біологічних активів, вартість поточних біологічних активів, переведених до складу довгострокових, та витрати у незрілі довгострокові біологічні активи. До капіталовкладень у довгострокові біологічні активи належать

інвестиції у багаторічні насадження та формування основного стада (великої рогатої худоби, свиней, коней, овець). Проте витрати на формування основного стада у птахівництві, звірівництві та кролівництві не вважаються капітальними, оскільки ці тварини визнаються поточними біологічними активами. Ще однією складовою капітальних інвестицій є незрілі довгострокові біологічні активи рослинництва (що не досягли віку плодоношення), витрати на перетворення таких активів протягом звітної періоду узагальнюються у складі капіталовкладень, а в кінці періоду переносяться до вартості довгострокових незрілих біологічних активів. Отже, окрім стандартних критеріїв визнання вкладень у довгострокові біологічні активи додається розподіл за видами біологічних активів та критерії зрілості.

Наступним напрямом ідентифікації капітальних інвестицій є розмежування капіталовкладень в основні засоби та малюцінні необоротні матеріальні активи. Малоцінні необоротні матеріальні активи є різновидом основних засобів, оскільки їх термін корисного використання становить більше одного операційного циклу або року. Від звичайних засобів їх відрізняє вартість (менша за 20 000 грн.) та можливість застосовувати методи прискореної амортизації [12]. Процес визнання основних засобів та інших необоротних матеріальних активів ускладнюється, якщо об'єкт інвестування складається з декількох компонентів, що можуть мати різний строк корисного використання, бути конструктивно відокремленими від загального засобу та виконують певні самостійні функції. Підприємство може прийняти рішення про зарахування капітальних інвестицій до єдиного багатокомпонентного об'єкту основних засобів чи до окремих його об'єктів. У такому випадку вибір способу проведення капітального інвестування приймається на розсуд керівництва із врахуванням рівня морального та матеріального зносу складових засобу.

Завершальним етапом ідентифікації капітального інвестування є встановлення ступеню завершеності процесу інвестування, що супроводжується або визнанням їх незавершеними капітальними інвестиціями (кваліфікаційними активами), або ж набуттям статусу «освоєних капітальних інвестицій» та оприбуткуванням об'єктів на баланс й складанням відповідних актів прийому-передачі. У разі повного припинення чи відмови від подальшого завершення капітального інвестування приймається рішення про консервацію або ліквідацію об'єкта інвестування із подальшою його передачею або продажем іншому суб'єкту господарювання.

Як бачимо, запропонований алгоритм проведення процедури ідентифікації капітальних інвестицій передбачає послідовне їх визнання на всіх етапах здійснення капіталовкладень: з моменту набуття операцією ознак інвестиційної діяльності з наступним послідовним розподілом вкладень за окремими групами довгострокових немонетарних активів до заключного їх завершення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Капітальні інвестиції є вкладеннями цінностей у придбання, створення або поліпшення немонетарних довгострокових матеріальних та нематеріальних необоротних активів, що капіталізуються, використання яких у майбутньому сприятиме одержанню або нарощуванню економічних вигод, приросту капіталу та прибутку. В залежності від стадії їх здійснення та набутого змісту на окремих етапах обліково-інформаційного забезпечення використовуються різні дефініції, що розкривають облікову сутність капітальних інвестицій. У нормативно-правових документах, які регламентують порядок ведення обліку та складання звітності, найчастіше застосовуються категорії «капітальні вкладення», «витрати на будівництво та капітальний ремонт», «незавершені капітальні інвестиції», «освоєні капітальні інвестиції», саме їх ми пропонуємо використовувати для побудови ієрархії критеріїв під час ідентифікації капітальних інвестицій.

Загалом, процес ідентифікації капітальних інвестицій можна провести за таким алгоритмом: визначити приналежність діяльності підприємства до довгострокового капітального інвестування (виходячи з мети, строку, ефекту та можливості контролювати капітальні вкладення); розподілити капітальне інвестування за цільовим спрямуванням та напрямками; закріпити капітальні вкладення за окремими об'єктами; оцінити ступінь їх завершеності на визначений період та прийняти рішення щодо наступного відображення капіталовкладень в обліку відповідно до прогнозованих завдань щодо об'єкта капітального інвестування. Представлений алгоритм значно спрощує методику ідентифікації капітальних інвестицій в обліку, оскільки включає низку послідовних етапів. Його застосування допоможе у прийнятті обґрунтованих управлінських рішень щодо проведення капітального інвестування в окремі об'єкти та сприятиме уникненню помилок у формуванні кваліфікованих професійних суджень щодо облікового визнання капітальних вкладень.

Список використаної літератури.

1. Гавриловський О. С. Облік і аудит капітальних інвестицій: (На прикладі житлобудівних підприємств): автореф. дис канд. екон. наук : 08.00.09. Київ : Київ. нац. економ. ун-т ім. Вадима Гетьмана, 2008. 20 с.
2. Гуменюк А. Ф. Бухгалтерський облік та аудит відтворення основних засобів: теорія і практика: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.09. Держ. акад. статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. К., 2010. 20 с.
3. Деньга С. Облік інвестицій. Бухгалтерський облік і аудит. 2014. № 12. С. 3-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2014_12_2 (дата звернення: 07.09.2020).
4. Измайлов Я. О. Бухгалтерський облік та аналіз господарської діяльності підприємств в умовах інвестиційно-інноваційного розвитку економіки України: дис. д-ра екон. наук: 08.00.09. Житомир, 2018. 555 с.
5. Крупка Я. Д. Облік і аналіз інвестиційної діяльності підприємств : методологія та організація: дис. д-ра екон. наук : 08.06.04. Тернопіль: ТАНГ, 2001. 390 с.

6. Крупка Я. Д., Питель С. В., Мельничук І. В. Облік, оподаткування і правове регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності: навч. посібник. 3-тє вид., перероб. і доп. Тернопіль : Крок, 2017. 264 с.
7. Кузьмович П. Економічна сутність капітальних інвестицій в контексті бухгалтерського обліку. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/12839/1/%D0%9A%D1%83%D0%B7%D1%8C%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.pdf> (дата звернення: 07.09.2020).
8. Міжнародні стандарти фінансової звітності. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti> (дата звернення: 07.09.2020).
9. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013р. №73. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 07.09.2020).
10. Остапчук Т. П. Облік і контроль капітальних інвестицій: теорія і практика здійснення : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.04. Тернопіль, 2004. 19 с.
11. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Капітальні інвестиції. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 07.09.2020).
12. Податковий кодекс України: Закон України від 2 груд. 2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 07.09.2020).
13. Подмешальська Ю. В., Мельник С. В. Аналіз сутності категорії «капітальні інвестиції» з метою організації обліку на підприємстві. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. С. 161 –164. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_14/124.pdf (дата звернення: 07.09.2020).
14. Положення стандарт бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 28 квіт. 2006 р. №415. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0610-06#Text> (дата звернення: 07.09.2020).
15. Про інвестиційну діяльність. Закон України від 18.09.1991р. №1560-XII, редакція від 18.12.2017 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 07.09.2020).
16. Радевич Т. В. Нормативно-правове регулювання сутності капітальних інвестицій. Інвестиції : практика та досвід. К. : ТОВ "ДКС Центр", 2014. № 23. С. 64-68. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2014/17.pdf (дата звернення: 07.09.2020).
17. Рилєєв С. В. Облік і аналіз реальних інвестицій підприємств: Управлінський аспект: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.04. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. 20 с.
18. Семенова С. М. Аналітичний облік в управлінні капітальними інвестиціями на підприємствах водного транспорту. Водний транспорт. 2016. Вип. 1. С. 108-113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vodt_2016_1_19 (дата звернення: 07.09.2020).
19. Сергєєва Н. В. Поняття та економічна сутність капітальних інвестицій. Облік і фінанси. 2019. № 2. С. 48-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2019_2_8 (дата звернення: 07.09.2020).
20. Сломчинська С. О. Особливості ідентифікації та визнання інвестиційної нерухомості в обліку. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 21. С. 65–71.
21. Ярмолюк О. Ф., Шишка Р. С. Організаційно-методичні аспекти обліку капітальних інвестицій Облік і фінанси. 2019. № 1. С. 71-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2019_1_12 (дата звернення: 07.09.2020).

References.

1. Havrylovskiy, O. S. (2008), "Accounting and audit of capital investments: (On the example of housing enterprises)", Ph.D. Thesis, 08.00.09, Kyiv. nats. ekonom. un-t im. Vadyma Hetmana, Kyiv, Ukraine, P.20.
2. Humeniuk, A. F. (2010), "Accounting and audit of reproduction of fixed assets: theory and practice", Ph.D. Thesis, 08.00.09, Derzh. akad. statystyky, obliku ta audytu Derzhkomstatu Ukrainy, Kyiv, Ukraine, P.20.
3. Denha, S. (2014), "Investment accounting", *Bukhhalterskyi oblik i audyt*, vol. 12, pp. 3-16, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2014_12_2 (Accessed 07 September 2020).
4. Izmailov, Ya. O. (2018), "Accounting and analysis of economic activity of enterprises in terms of investment and innovation development of the economy of Ukraine", Abstract of Ph.D. dissertation, 08.00.09, Zhytomyr, Ukraine, P. 555.
5. Krupka, Ya. D. (2001), "Accounting and analysis of investment activities of enterprises: methodology and organization", Abstract of Ph.D. dissertation, 08.06.04. Ternopil: TANH, Ukraine, P. 390.
6. Krupka, Ya. D. Pytel, S. V. and Melnychuk, I. V. (2017), *Oblik, opodatkuvannia i pravove rehuliuivannia investytsiino-innovatsiinoi diialnosti: navch. posibnyk* [Accounting, taxation and legal regulation of investment and innovation: a textbook], 3rd ed., Ternopil, Ukraine, P. 264.
7. Kuzmowych, P. "The economic essence of capital investment in the context of accounting", [Online], available at: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/12839/1/%D0%9A%D1%83%D0%B7%D1%8C%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.pdf> (Accessed 07 September 2020).
8. Ministry of Finance of Ukraine, International Financial Reporting Standards, [Online], available at: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti> (Accessed 07 September 2020).
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2013), National Regulation (Standard) of Accounting 1 "General requirements for financial reporting", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (Accessed 07 September 2020).

10. Ostapchuk, T. P. (2004), "Accounting and control of capital investments: theory and practice of implementation", Ph.D. Thesis, 08.06.04, Ternopil, Ukraine, P. 19.
11. State Statistics Service of Ukraine, URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 07 September 2020).
12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "Tax Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 07 September 2020).
13. Podmeshalska, Yu. V. and Melnyk, S. V. (2015), "Analysis of the essence of the category "capital investment" in order to organize accounting at the enterprise", *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, pp. 161-164, available at: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_14/124.pdf (Accessed 07 September 2020).
14. Ministry of Finance of Ukraine (2006), Order of the Ministry of Finance of Ukraine " Provisions of the accounting standard 31 "Financial expenses"", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0610-06#Text> (Accessed 07 September 2020).
15. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine "About investment activity", [Online], available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (Accessed 07 September 2020).
16. Radevich, T. (2014), "Legal regulation of the essence of capital investment", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 23, pp. 64–68, available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2014/17.pdf (Accessed 07 September 2020).
17. Rylieiev, S. V. (2006), "Accounting and analysis of real investments of enterprises: Management aspect", Ph.D. Thesis, 08.06.04, Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, Kyiv, Kyiv, P.20.
18. Semenova, S. M. (2016), "Analytical accounting in the management of capital investments in water transport enterprises", *Vodnyi transport*, vol. 1, pp. 108-113, [Online], available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vodt_2016_1_19 (Accessed 07 September 2020).
19. Serhieieva, N. V. (2019), "The concept and economic essence of capital investment", *Oblik i finansy*, vol. 2, pp. 48-53, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2019_2_8 (Accessed 07 September 2020).
20. Slomchynska, S. (2018), "Specific aspects of the investment property identification and recognition for accounting purposes", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 21, pp. 65–71. DOI: [10.32702/2306-6814.2018.21.65](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2018.21.65)
21. Yarmoliuk, O. F. and Shyshka, R. S. (2019), "Organizational and methodological aspects of capital investment accounting", *Oblik i finansy*, vol. 1, pp. 71-82, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2019_1_12 (Accessed 07 September 2020).

Стаття надійшла до редакції 07.09.2020 р.